

Волкова Ю.В.

здобувач вищої освіти рівня PhD,
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Volkova Yuliia

SHEE «Donetsk National Technical University»

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

BASIC PRINCIPLES OF THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF ECONOMIC ACTIVITY OF ENTERPRISE

У сучасному світі підприємства все більше приділяють увагу питанням сталого розвитку, оскільки глобальні виклики ставлять перед ними зовсім нові завдання. Теперішній стан екологічної ситуації диктує свої умови функціонування підприємств, і суб'єкти господарювання, якщо вони бажають бути конкурентоспроможними на ринку, мають змінюватися. Насамперед це стосується зміни стратегії ведення господарської діяльності в екологічному напрямі, застосування інноваційних технологій, спрямованих на зменшення споживання ресурсів зі збереженням навколишнього середовища, упровадження бренду ековиробництва. Отже, сьогодні виробничі структури мають переходити на впровадження концепції сталого розвитку господарської діяльності. Дане дослідження присвячене визначенню і конкретизації теоретичних основ ведення господарської діяльності підприємства, її принципів на засадах сталості.

Ключові слова: збалансованість, принципи сталого розвитку, підприємство, екологічна орієнтованість.

В современном мире предприятия все больше уделяют внимание вопросам устойчивого развития, поскольку глобальные вызовы ставят перед ними совершенно новые задачи. Нынешнее состояние экологической ситуации диктует свои условия функционирования предприятий, и субъекты хозяйствования, если они желают быть конкурентоспособными на рынке, должны меняться. В первую очередь это касается изменения стратегии ведения хозяйственной деятельности в экологическом направлении, применения инновационных технологий, направленных на уменьшение потребления ресурсов с сохранением окружающей среды, внедрения бренда экопроизводства. Сегодня производственные структуры должны переходить на внедрение концепции устойчивого развития хозяйственной деятельности. Данное исследование посвящено определению и конкретизации теоретических основ принципов ведения хозяйственной деятельности предприятия на основе устойчивости.

Ключевые слова: сбалансированность, принципы устойчивого развития, предприятие, экологическая ориентированность.

Today, Ukraine is undergoing a complex process of reforming socio-economic systems towards the development of a successful country. However, modern realities do not always meet economic requirements and provide opportunities to accelerate this pace. Therefore, a fundamentally new model of economic development in the context of globalization is needed. The introduction of the concept of sustainable development will allow for fundamental transformations in all spheres of society. After all, sustainable development is the new paradigm that will change the attitude to the environmental consciousness of enterprises. It should be noted that the concept of sustainable development provides for innovative and efficient use of natural resources, which will ensure a decent standard of living not only for present but also for future generations. Sustainable development provides updated guidelines for combining the three main components of the concept in the enterprise. Their balanced complex at the enterprise will help to increase the level of competitiveness of this enterprise. Therefore, as is already clear, it is necessary to implement the principles of sustainable development in the enterprise. It should be noted that the study of the concept of sustainable development, clarifying the basic components of the concept of sustainable development, the implementation of the principles of sustainable development in the enterprise is a very important topic for scientists. However, in general, scholars focus more on the above issues at the global and national economies. Nevertheless, scientists are engaged in questions of sustainable development at the enterprise. Insufficient study of the basic principles of sustainable development of economic activity of enterprises and contributed to this study. The article points to the need to introduce sustainable development in the enterprise, the positive aspects of implementing the concept of sustainable development in the enterprise. The study examines the basic principles of sustainable development of economic activity of the enterprise. After all, the implementation of the principles and conduct of economic activity based on sustainability will help the company to build a new model of strategic development.

Key words: balance, principles of sustainable development, enterprise, ecological orientation.

Постановка проблеми. Сучасний світ диктує нові умови для розвитку господарської діяльності. Це зміна масштабів виробництва, розширення взаємозв'язків, утворення нових виробничих відносин, формування

зовсім нових підходів до ведення господарської діяльності, які, своєю чергою, мають базуватися на впровадженні економічних механізмів забезпечення сталого розвитку підприємств. Запровадження принципів ста-

лого розвитку господарської діяльності дасть можливість суб'єктам господарювання значно підсилити й зміцнити свої конкурентні позиції на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічну базу досліджень становлять наукові праці і дослідження провідних і закордонних учених, серед яких: О. Амоша, Б. Андрушків, Н. Васюк, Б. Данилишин, Г. Дейлі, Б. Карпінський, Л. Мельник, О. Новікова, С. Пилипенко, Й. Рандерс, Т. Степаненко та ін. Учені приділяють значну увагу і зосереджуються на ідеї сталого розвитку як провідній стратегії ефективного функціонування підприємств на ринку. Так, наприклад, О. Новікова та О. Амоша розглядають питання забезпечення сталого розвитку з урахуванням гармонійного розвитку й функціонування підприємства [1]. Л. Мельник вважає, що сталий розвиток на підприємстві має базуватися на збалансованості розвитку його можливостей [2]. На думку Б. Данилишина, сталий розвиток забезпечує раціональне співвідношення економічного зростання, оптимізаційне використання ресурсів та соціальну задоволеність [3]. Б. Карпінський акцентує увагу на принципах, які мають бути дотримані під час упровадження концепції сталого розвитку, зокрема це обмеження на витрати ресурсів і введення новачій у виробництво [4]. Однак основні принципи ведення господарської діяльності на засадах сталості є досі чітко не охарактеризованими і не визначеними.

Мета статті полягає у конкретизації принципів сталого розвитку господарської підприємств, реалізація яких дасть змогу сформувати основу ефективної конкурентної політики та поліпшити позиції компанії на ринку в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Складна екологічна ситуація, постійне зменшення ресурсів, неінноваційні технології виробництва, неспроможність орієнтуватися на сучасні тренди розвитку, відсутність попиту на продукцію, зорієнтовану на екологічну безпеку, – усе це наслідки поглинаючого процесу відставання від нинішніх тенденцій розвитку. Українські підприємства намагаються відповідати вимогам сучасності. Дехто вже став на шлях сталого розвитку господарської діяльності і ретельно вивчає основні категорії і концепції, а деякі не можуть втілити принципи сталого розвитку у зв'язку з відсутністю коштів, адже шлях до сталого розвитку є складним, навіть, так би мовити, «тернистим», оскільки передбачає застосування інноваційних технологій, націлених на раціональне природокористування та збереження ресурсів для майбутніх поколінь. Тому стратегія екологічної орієнтованості виробництва є дуже актуальною і вимагає реалізації та забезпечення дотримання базових основ сталого розвитку.

Основна мета діяльності будь-якого підприємства – максимізація прибутку, проте його можна максимізувати як у короткостроковій, так і довгостроковій перспективі. Необхідно відзначити, що з урахуванням вимог сучасного світу, основним орієнтиром якого виступає сталий розвиток, першочерговим завданням підприємств є економічне зростання без загрози довкіллю.

Отже, урахуваючи вимоги концепції сталого розвитку господарської діяльності промислового підприємства, провадження діяльності має ґрунтуватися на таких основних засадах, як раціональне природокористування, застосування технологій виробництва, які дадуть змогу провадити безвідходне виробництво або маловідходне чи переробне виробництво, формування економіко-екологічного мислення й обізнаності усіх зацікавлених сторін та максимізація прибутку в довгостроковій перспективі. Із цією метою необхідно докорінно змінювати умови ведення господарської діяльності у напрямі застосування й реалізації концепції сталого розвитку.

Оскільки сталий розвиток суб'єктів господарювання враховує необхідність визначення стану його фінансово-господарської діяльності як у теперішньому, так і майбутньому, і вказує на необхідність прийняття важливих управлінських рішень, які сприяли б упровадженню й забезпеченню цілей сталого розвитку, то маємо зазначити принципи, на яких базується сталий розвиток на підприємстві (табл. 1).

Таким чином, за збалансованості всіх складників сталого розвитку, неухильного дотримання його принципів у господарській діяльності, ефективної керівної політики підприємство зможе організувати ведення своєї діяльності на засадах сталості і сформувати власну модель сталого розвитку. Варто зауважити, що з'ясування принципів сталого розвитку підприємства є досить важливим чинником для побудови цільової стратегії ведення господарської діяльності. Таким чином, із упевненістю можемо зазначити, що сталий розвиток є пріоритетним напрямом ефективної конкурентоздатності в сучасних умовах господарювання.

Необхідно відзначити, що провадження господарської діяльності, заснованої на принципах сталого розвитку, сприятиме: підвищенню рівня репутації й іміджу підприємства, підвищенню рівня конкурентоспроможності, збільшенню попиту на продукцію, зростанню фінансово-економічних показників діяльності, підвищенню рівня інвестиційної привабливості, зменшенню кількості витрат на ресурси, зниженню розміру внесків за забруднення навколишнього середовища.

Концепція та стратегія сталого розвитку дедалі більше набирають обертів в Україні. Задля їх упровадження необхідні значні фінансові й кадрові ресурси, чітка та виважена політика на всіх рівнях керування: національному, регіональному, виробничому; поєднання цих складників дасть змогу розробити вектори впровадження сталого розвитку господарської діяльності. Основний акцент при цьому має бути сфокусований на тріаді складників сталого розвитку: екології, економіці, суспільстві. Зауважимо, що процес впровадження та реалізації концепції є неможливим за рахунок використання лише будь-якого одного складника цього розвитку [9], оскільки ефективність реалізації концепції сталого розвитку на підприємстві залежить від чіткого й неухильного дотримання наведених нами принципів. Відзначимо, що сталий розвиток – це загалом зовсім новий підхід до провадження господарської

Основні принципи сталого розвитку господарської діяльності підприємства

№ з/п	Принцип	Характеристика	Ефект від дотримання
1.	Збалансованої системної цілісності	Збалансований та пропорційний розвиток усіх видів діяльності на підприємстві (операційної, фінансової, господарської, інноваційної, інвестиційної) за умови розгляду кожного структурного підрозділу як системи, що також має свої складові системні елементи, які спрямовані на взаємодію та відновлення.	Дасть змогу забезпечити пропорційний розвиток усіх сфер діяльності підприємства з урахуванням внутрішніх зв'язків багатосистемних елементів та за умови збереження їх єдності.
2.	Цілеспрямованості	Визначення пріоритетних напрямів розвитку для досягнення максимального ефекту від господарської діяльності. Обґрунтування й упровадження стратегії розвитку. Забезпечення конкурентоспроможності на ринках (внутрішніх та зовнішніх), але з урахуванням інтеграційних змін різних рівнів під час формування стратегії сталого розвитку підприємства.	Дасть змогу сфокусуватися на пріоритетних напрямках розвитку господарської діяльності за умови саморозвитку на основі існуючого виробничого потенціалу; виявити ресурси сталого розвитку; встановити короткострокові та довгострокові цілі розвитку на засадах сталості.
3.	Мотиваційності	Стимулювання різних сфер господарської діяльності до саморозвитку шляхом наявних потенціалів за умови гармонізації з навколишнім середовищем.	Дасть змогу підприємству розробляти, впроваджувати й розвивати інноваційні рішення, які призведуть до появи нових процесів, здатних скоротити економічні витрати та привабити зацікавлених грантодавців, інвесторів та ін. зацікавлених сторін.
4.	Компетентності	Реалізація глобальної системи ефективного управління стадіями господарської діяльності.	Дасть змогу підприємству виявити зацікавлених співробітників і створити орієнтовану команду для поширення провідного досвіду впровадження принципів сталого розвитку як усередині підприємства, так і за його межами.
5.	Ієрархічності	Керівна організаційна структура передбачає багаторівневу структуру управління, а саме прийняття відповідальних рішень для забезпечення стійкого розвитку безпосередньо керівниками структурних підрозділів організаційної структури, які водночас вимагають різних підходів до управління.	Дасть змогу провадити заходи з підвищення внутрішньої ефективності; коригувати ініціативи керівних ланок щодо трансформації діяльності в напрямі сталого розвитку; неухильно дотримуватися реалізації прийнятої концепції.
6.	Зворотного зв'язку	Постійне і своєчасне оновлення інформації щодо ефективності ведення діяльності.	Дієва інформаційна система дасть змогу налагодити й поглибити зв'язки різних керівних ланок між собою із метою узгодження діяльності й прийняття виважених рішень.
7.	Стійкості	Підтримання рівноваги між економічними, екологічними та соціальними чинниками.	Дасть змогу досягти й підтримувати сталу динаміку розвитку з урахуванням економічної ефективності, екологічної спрямованості та соціальної відповідальності.
8.	Адаптивності	Здатність бути пристосовуваними до різних змін, що відбуваються у зовнішньому середовищі та мають безпосередній вплив на подальший довгостроковий розвиток.	Гнучкість керівних ланок щодо пристосовуваності до змін задля підтримання довгострокових перспектив сталого розвитку дасть змогу підприємству коригувати діяльність відповідно до змін зовнішнього середовища.
9.	Динамічності	Здатність і спрямованість до змін, тобто зміна одного з параметрів господарської діяльності підприємства неминує призводити до зміни іншого.	Дасть змогу вчасно реагувати на структурні зміни як у внутрішній діяльності підприємства, так і у зовнішній.
10.	Екологічності	Екологізація, впровадження енергомістких матеріалів, відновлюваних ресурсів, створення екологічного бренду.	Дасть змогу зменшити навантаження на навколишнє середовище; реалізувати стратегію конкурентоздатної екологізації; запровадити систему екологічного менеджменту.

Джерело: складено, узагальнено, розширено й доповнено автором на основі [5–8]

діяльності підприємства, це зовсім новий рівень ролі підприємства в глобальній системі, новий рівень відповідальності підприємства, який ураховує економічний, соціальний і екологічний аспекти водночас.

Висновки. Визначення основних принципів сталого розвитку господарської діяльності підприємства є базисом для проведення подальших досліджень щодо визначення основних пріоритетних напрямів ведення господарської діяльності на засадах сталості, обґрунтування запровадження концепції сталого розвитку, розроблення перспективного плану розвитку на засадах сталості та виходу на новий рівень ведення господарської діяльності. Сталий розвиток підприємства має базуватися на оновленій концепції розвитку, яка, своєю

чергою, має передбачати обов'язкове врахування екологічного складника та необхідність упровадження ощадних технологій під час ведення господарської діяльності і, відповідно, дасть можливість підвищити рівень конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Необхідно сказати, що запровадження концепції сталого розвитку господарської діяльності підприємства має суттєві переваги, зокрема: економія деяких видів ресурсів, підвищення якості продукції, екологізаційне спрямування виробництва, підвищення ефективності виробництва, підвищення рівня конкурентоспроможності, підвищення іміджу підприємства. Але провадження господарської діяльності на засадах сталості водночас коштує достатньо дорого, і це довготривалий процес.

Список літератури:

1. Сталий розвиток промислового регіону: соціальні аспекти : монографія / О.Ф. Новікова та ін. ; НАН України, Ін-т економіки промисловості. Донецьк, 2012. 534 с.
2. Мельник Л.Г. Основи стійкого розвитку : навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2006. 383 с.
3. Данилишин Б.М. Сталий розвиток в системі природно-ресурсних обмежень. Київ : СОПС України НАНУ, 1999. 367 с.
4. Модель сталого розвитку економіки: формування і порівняльна динаміка змін. Частина II / Б.А. Карпінський та ін. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. Вип. 26.2. С. 7–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvntu_2016_26.2_3.
5. Пилипенко С.М. Стратегічне управління підприємством на засадах концепції сталого розвитку. *Економіка і суспільство*. 2020. № 21. С. 79–85.
6. Яковенко Я.Ю. Концепція управління стійким розвитком підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2019. № 36. С. 75–81.
7. Наконечна Н.В. Фінансово-економічні проблеми забезпечення сталого розвитку підприємств України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2013. № 2. С. 286–293.
8. Васюк Н.В. Формування механізму стійкого розвитку машинобудівних підприємств. *Інноваційна економіка*. 2012. № 10. С. 125–128.
9. Попова О.Ю., Волкова Ю.В. Теоретичні засади формування моделі розвитку суб'єктів господарювання на засадах сталості. *Сталий розвиток як платформа для євроінтеграції України* : матеріали міжнародної конференції, м. Київ, 8 листопада 2019 р. Київ : Українсько-американський університет «Конкордія», 2019. С. 33–35.

References:

1. Novikova O.F., Amosha O.I., Antoniuk V.P. et al. (2012) Stalyi rozvytok promyslovoho rehionu: sotsialni aspekty [Sustainable development of the industrial region: social aspects]: monohrafiia. NAN Ukrainy, In-t ekonomiky promyslovosti. Donetsk, p. 534.
2. Melnyk L.H. (2006) Osnovy stiikoho rozvytku [Fundamentals of sustainable development]: Navchalnyi posibnyk dlia pisladyplomnoi osvity. Sumy: VTD «Universytetska knyha», p 383.
3. Danylyshyn B.M. (1999) Stalyi rozvytok v systemi pryrodno-resursnykh obmezhen [Sustainable development in the system of natural resource constraints]. Kyiv: SOPS Ukrainy NANU, p 367.
4. Karpynskiy B.A., Vasykiv I.M., Karpynska O.B., Shevtsiv A.B. (2016) Model staloho rozvytku ekonomiky: formuvannia i porivnialna dynamika zmin. Chastyna II [Model of sustainable economic development: formation and comparative dynamics of changes. Part II]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 26.2, pp.7–21. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvntu_2016_26.2_3.
5. Pylypenko S.M. (2020) Stratehichne upravlinnia pidpriumstvom na zasadakh kontseptsii staloho rozvytku [Strategic management of the enterprise on the basis of the concept of sustainable development]. *Ekonomika i suspilstvo*, no. 21, pp. 79–85.
6. Iakovenko Ya.Yu. (2019) Kontseptsiiia upravlinnia stiikym rozvytkom pidpriumstv [The concept of sustainable development management of enterprises]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia «Ekonomichni nauky»*, no. 36, pp. 75–81.
7. Nakonechna N.V. (2013) Finansovo-ekonomichni problemy zabezpechennia staloho rozvytku pidpriumstv Ukrainy [Financial and economic problems of ensuring sustainable development of Ukrainian enterprises]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriiia ekonomichna: zbirnyk naukovykh prats*, no. 2, pp. 286–293.
8. Vasiuk N.V. (2012) Formuvannia mekhanizmu stiikoho rozvytku mashynobudivnykh pidpriumstv [Formation of the mechanism of sustainable development of machine-building enterprises]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 10, pp. 125–128.
9. Popova O.Yu., Volkova Yu.V. (2019) Teoretychni zasady formuvannia modeli rozvytku subiektiv hospodariuvannia na zasadakh stalosti [Theoretical bases of formation of model of development of subjects of managing on the basis of sustainability]. *Stalyi rozvytok yak platforma dlia yevrointehratsii Ukrainy*: Materialy mizhnarodnoi konferentsii, (m. Kyiv, 8 lystopada 2019 roku). Kyiv; Ukrainsko-amerykanskyyi universytet Konkordiia. Kyiv, pp. 33–35.